

П Р И К А З И

Dr. Branislav Đurđev, Nedim Filipović i Hamid Hadžibegić (Urdništvo): *KANUNI I KANUN-NAME ZA BOSANSKI, HERCEGOVAČKI, ZVORNIČKI, KLIŠKI, CRNOGORSKI I SKADARSKI SANDŽAK*. (Orientalni institut u Sarajevu, *Monumenta Turcica Historiam Slavorum Meridionalium Illustrantia*, Tomus primus. — Serija I, Zakonski spomenici, sv. 1.) Sarajevo, 1957, 212 strana.

Турци су преузели у своју правну терминологију извесне правне називе покорених народа. Тако су од Византинаца узели реч *канун* да би тиме означили законе, уредбе са законском снагом које су доносили поједини турски владари. Путем кануна Турци су попуњавали празнине и вршили измене и допуне у својој правној систему. *Канун-наме* су законици, или боље речено зборници законских прописа које су издавали турски владари током времена.

Постоје две врсте ових законских споменика: 1. посебни који су важали за поједина места или поједине области и 2. општи који су важали за цело царство. Турци су издавали посебне кануне и канун-наме и за поједине наше крајеве, на пример за Сребреницу, Рудник, Фојницу, Крешево, Вучитрн, Пожегу, Босну, Херцеговину, Црну Гору, Срем. Чак и у општим канун-намама има посебних прописа за наше крајеве. Тако у канун-нама султана Сулејмана постоје посебни прописи о наплаћивању складишне таксе у Смедереву, о превозној такси преко реке Мораве, Дрине и Ибра, и трошарини која се наплаћује на тргу у Руднику.

Тим законским прописима Турска је уређивала разна питања, као питање положаја сточара (влаха), рудара (саса), помоћних одељења турске војске (*мартолози* и *војници* — тако ту нашу реч употребљава турски законодавац). Ту су уређени и аграрни односи, прописани разни порези, трошарине, царине.

Турци су почели издавати кануне за наше крајеве одмах по њиховом заузимању. При изради ових кануна они су се угледали и на наше обичајно право (писано и неписано право). Ту се заиста налази приличан број наших правних установа и наших правних назива. Због тога ови законски споменици имају велики значај за проучавање историје наших народа под турском владавином, а посебно за изучавање наше правне историје. На тај њихов значај давно је указано у нашој правној књижевности. Тако је Стојан Новаковић крајем прошлог века подвукао овај значај и превео са француског превода једну канун-наму за Босну. После њега на преводњу турских законских споменика радили су: Ђиро Трухелка, Фехим Спахо, Владислав Скарић, Бранислав Ђурђев, Хамид Хаџибегич, Недим Филиповић, Хазим Шабановић.

Оријентални институт у Сарајеву одлучио је да изда по могућности све турске законске споменике који се односе на наше крајеве, без обзира да ли су раније код нас били објављени или не. Прва свеска ових споменика објављена је прошле године. На њеном припремању сарађивали су: Н. Филиповић, Б. Ђурђев, Х. Шабановић, Х. Хаџибегич и М. Мујић.

Ова прва свеска садржи законске споменике за Босну и Херцеговину и Црну Гору, углавном из XV и XVI века. Ту су објављени турски текстови, преводи и коментари. Текстови су припремљени критички и рађени су у већини случајева на основу преписа из турских пописних тефтера (нека врста земљишних књига). Преводи су добро извршени, а коментари углавном задовољавају. Ово издање

послужиће корисно онима који проучавају нашу историју за време турске владавине, а посебно онима који проучавају привредну и правну историју.

Треба овом приликом подвући да се из ових текстова види како се одржао извесни континуитет нашег права и под турском владавином. Ту се на неколико места турски законодавац позива на „краљев закон“, дакле, закон који је важио пре турског освајања (стр. 11, 14 и 17). Сем тога види се такође и то да је турски законодавац приликом израде текстова имао у виду и наше обичајно право и да је преузео извесне наше установе и правне називе. Тако, на пример, предвиђен је монопол (манополија) за продају спахиског вина „по старом обичају“ (стр. 106 и 119). У смислу тога спахије су имале право да одреде да се на трговима за извесно време, обично два месеца продаје искључиво њихово вино. То је стара установа (регалија) коју је познавало наше средњовековно право. У српском средњовековном праву признавало се заиста краљу право првенства да продаје месо, а извесним црквама да продају месо, вино и хлеб на одређеном тргу (Ст. Новаковић: Српски споменици, стр. 162, 611; Т. Тарановски: Историја српског права, I, 138). Међутим, овај појам као и неке друге преводиоци нису довољно објаснили. Добро би било да су то учинили, јер би тако допринели бољем разумевању ствари. Књига је намењена широј научној јавности и читаоци који нису упућени у турски језик и историју тешко ће докучити прави смисао појединих места. Потребно би било да се у следећим свескама обрати више пажње коментарима појединих израза и установа. Иначе рад као целина задовољава и овом приликом треба поздравити одлуку Оријенталног института и изразити похвалу онима који су учествовали у припремању овог издања.

М. Беговић

Roland Grasberger: *PSIHOLOGIJA KRIVIČNOG POSTUPKA*. Sarajevo, „Veselin Masleša“, 1958, 360 strana.

Психологија кривичног поступка преставаља систематско излагање психичких збивања која су у кривичном поступку основа за откривање истине и за пресуђење. Са овом дефиницијом Грасбергер је одредио појам једне дисциплине и поставио границе једног ни мало лаког задатка.

Када је реч о психологији кривичног поступка као посебној дисциплини, неизбежно је задржати се на Грасбергеровом схватању криминологије које је развио у чланку „Шта је криминологија?“ (*Revue de Criminologie et de Police Technique*, Genève, No. 1/1949., с. 3—9), јер се само тако може видети место које припада психологији кривичног поступка као једној од криминолошких дисциплина. За Грасбергера криминологија проучава кривично дело, имајући у виду притом и учиниоца, као реалну појаву насупрот кривичном праву које га проучава као правну апстракцију. Стога се криминологија по правилу јавља као природна наука која је по своме унутрашњем склопу скуп појединих наука које се баве проучавањем ове реалне појаве. Ове поједине науке групишу се око три основна проблема и то: (а) проучавања кривичне стварности, (б) проучавања чињеница поступка и (в) проучавања заштите од криминалитета. Први и трећи проблем остају на овом месту по страни, јер се психологија кривичног поступка налази у групи наука које проучавају други проблем. У овој групи се налазе поред психологије кривичног поступка наука о истрази, наиме учење о материјалним доказним средствима (судска медицина и криминална техника) и криминална тактика.